

<https://doi.org/10.5817/NR2018-2-12>

Výsledek publikační aktivity doktorandů slavistických oborů

POSPÍŠIL, I., ŠAUR, J. a kol.: *Generační konflikt ve slovanských literaturách a kulturách*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8410-0.

Přítomná kniha s názvem *Generační konflikt ve slovanských literaturách a kulturách* vyšla v roce 2016 a představuje soubor čtrnácti studií převážně doktorandských studentů Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Příspěvky, otištěné v této knize, jsou sondami do problematiky generačních konfliktů, se kterými se společnost potýká a které se pochopitelně zrcadlí v kultuře či literatuře. Samotný generační konflikt v publikaci není vždy zobrazen jako vyostřený boj, ale často jako mezigenerační vztah, který během svého dozrávání napomáhá sebepoznání jedince, ale i určitého kolektivu.

Publikaci otevírá studie vedoucího Ústavu slavistiky FF MU Iva Pospíšila *Generační princip obecně a ve vývoji literatury (ruské) zvláště s podtitulem Obecné úvahy a srovnávací mezislovanská reflexe s několika případovými sondami*. Pospíšil se nejdříve obecně zamýšlí nad vztahy mezi generacemi a zdůrazňuje, že konflikt generací se ve společnosti objevuje již od nepaměti. Na druhou stranu však prostřednictvím sociologických studií demonstruje možnost vyostření tohoto generačního konfliktu v dnešním vyspělém světě. Podrobněji se poté autor věnuje problematice generačního principu v jednotlivých literaturách, zejména v literatuře ruské, ve které se generační vrstvení objevilo až na konci 18. století, kdy se začaly pravidelně střídát literární a umělecké směry.

Autorkou druhé kapitoly *Odras konfliktu „otců a dětí“ v poetice žánru A. S. Gribojedova a jeho Hoře z rozumu* je Lenka Paučová. Páteř jejího textu kapitoly představuje nejznámější drama Alexandra S. Gribojedova *Hoře z rozumu*. Autorka se v úvodu kapitoly nejdříve snaží vypořádat s vymezením žánru tohoto díla, ve kterém se snoubí prvky komedie, satiry, frašky, ale také psychologického dramatu. Jednotlivé prvky následně dokazuje i ve výstavbě celého díla. Ústředním tématem se pro tento příspěvek stává konflikt otců a dětí, tedy spor starého odcházejícího a nového přicházejícího, který Paučová shledává ve třech rovinách Gribojedova díla. První z nich je konflikt mezigenerační, který je demonstrován vztahem hlavního hrdiny Čackého a tzv. famusovské společnosti. Další typ konfliktu je intragenerační, tedy střet jedné generace, která má však odlišné přístupy k životu. Posledním typem je konflikt interpersonální, který se objevuje v postavě Sofie, jež nedokáže vzdorovat způsobu života, ve kterém je vychovávána, ačkoliv sama cítí potřebu změny.

Další kapitolou zaměřenou na ruský areál je studie Josefa Šaura *Ruský časopis Athenaeum a generační konflikt ve sporu o výklad Turgeněvovy novely Asja*. Šaur popisuje konflikt generace intelektuálů ve 40. a zejména na konci 50. let 19. století. Úvod studie je exkurzem do politické a společenské situace druhé poloviny 50. let, která se zrcadlila na stránkách dobových periodik, jejichž součástí se stávaly politické rubriky. Ústředním tématem, jemuž se autor věnuje, je pak polemika, která se na stránkách těchto časopisů vedla a která odrážela názorovou polaritu tehdejší ruské společnosti. Jako ilustrativní příklad následně Šaur uvádí časopis *Athenaeum* vycházející v letech 1858–1859 a především v něm uveřejněné (názorově sobě velmi vzdálené) recenze Nikolaje G. Černyševského a Pavla V. Anněnkova na novelu *Asja* Ivana S. Turgeněva.

Další kapitola, jejíž autorkou je Kateřina Judith Krulišová, představuje sondou do kořenů a vývoje ruské terorismu. Studie s názvem *Hlas dynamitu, ticho po výbuchu: generační konflikt v hlasech teroristů* ve svém úvodu definuje terorismus jako obecný pojem, následně jsou v ní zachyceny historické a společensko-kulturní momenty, které umožnily rozvinutí terorismu v ruské společnosti. Krulišová podtrhuje skutečnost, že od 80. let 19. století se stalo v Rusku vedle fyzického násilí mocným nástrojem teroristů také slovo, tedy myšlenky, které autoři šířili skrze publicistické texty, povídky, manifesty, memoáry, romány a v neposlední řadě také dopisy obžalovaných. Na druhé straně Krulišová představuje antinihilistické romány, které reagovaly na tyto nové nebezpečné jevy v ruské společnosti. Parciální část příspěvku se věnuje literárnímu fenoménu nového mytického hrdiny, kterým se v ruském prostředí stal terorista, jenž skrze své myšlenky (a později i činy) promluvil o nespokojenosti a útrapách ruského obyvatelstva.

Eliška Gunišová se v kapitole *Gender a generace: hodnotící požadavky na tvorbu slovenských autorek* zaměřuje na vstup ženských autorek do prostředí slovenské literatury. Gunišová na pozadí společensko-politického ovzduší popisuje roli prvních slovenských spisovatelek v literárním, ale také v národně-obrozeném světě. Detailněji následně popisuje roli prvních ženských slovenských autorek Terézie Vansové a Eleny Maróthy-Šoltésové, které – jak se s postupem času ukázalo – silně ovlivnily další vývoj nejen ženské slovenské literatury.

Další příspěvek *Osobní konflikt v díle K. V. Raise (Na lepším) a E. Orzeszkowe (Nad Němnm)* je taktéž zasazen do areálu střední Evropy. Autorka Magdaléna Marie Sedláčková se věnuje dvěma románům, které jsou spojeny s venkovským prostředím. Dříve než Sedláčková přechází ke komparativní analýze těchto dvou psychologických románů, definuje realismus jako literární směr a zasazuje tato dvě díla do kontextu doby. V interpretovaných dílech následně hledá loci communes, a to především v rovině osobního konfliktu, ať už na úrovni mezigenerační či mocenské.

Jana Šupová přispěla do publikace studií *Revoluční dění a činnost bulharské emigrace 60.–80. let 19. století, rozpor mezi Christo Botevem a Ljubenem Karavelovem a „nové*

formy revolty“ *Julie Kristevy*. Autorka se v ní zamýšlí nad revoltou a revoltujícím jedincem v kontextu bulharské historie. Na začátku své studie Šupová seznamuje čtenáře se společensko-politickým pozadím druhé poloviny 19. století, které dalo v Bulharsku vzniknout obrozenecké literatuře, jež prosazovala právo na národní sebeurčení a osvobození z tureckého područí. Ústřední část příspěvku se věnuje literární činnosti Christo Betova, jehož publicistická činnost se stala významnou platformou pro vyjadřování revolučních postojů, které v bulharské společnosti mocně rezonovaly. V další části textu se autorka ve svém výkladu přesouvá do současného Bulharska a zmiňuje významnou světovou spisovatelku, lingvistku a psychoanalytičku bulharského původu Julii Kristevu, která posouvá přístupy ve vnímání a posuzování revoltujícího chování, jež jsou pochopitelně ovlivněny historickým pozadím.

Kateřina Kolářová ve své studii představuje osudy generace několika tisícovek řeckých dětí po roce 1945. Autorka úvodem nastiňuje situaci v Řecku po roce 1945, kdy v zemi vypukly nepokoje, které nakonec přerostly v občanskou válku, jež si v zemi vyžádala více obětí než druhá světová válka. Místní i mezinárodní organizace se tedy rozhodly pro transport a záchranu civilního řeckého a makedonského obyvatelstva. Početných skupin řeckých emigrantů se ujalo také poválečné Československo, které přijalo několik tisíc řeckých a makedonských válečných uprchlíků. Kolářová popisuje postupnou integraci této početné menšiny do československé společnosti, kterou v závěru své studie hodnotí jako úspěšnou symbiózu sociálních, občanských, mezilidských i emocionálních faktorů.

Další příspěvek představuje studie Anny Lahodové *Memoárová literatura mezi kolektivním traumatem a generací*. Autorka nejdříve předkládá výklad pojmů, jako jsou generace, kolektivní identita, kolektivní paměť a také kolektivní trauma. V ústřední části příspěvku Lahodová dokládá, jak se v memoárové literatuře (jako jsou například autobiografie, deník či korespondence) odráží výše uvedená témata, která tvoří součásti života každé jedné generace každého národa. Jako příklad za všechny pak autorka uvádí literaturu, napsanou přeživšími holokaustu. Ta se pro ně i pro společnost stala zvláštním druhem terapie. Verbalizace osobních zážitků a pocitů tak může přispět k pochopení kolektivního traumatu či překonání konfliktu. Anna Lahodová vyzvedává memoárovou literaturu, která má své nezastupitelné místo právě proto, že je personalizovaným pohledem na dějiny. Na druhé straně však upozorňuje na skutečnost, že memoárová literatura – která stojí na hranici žánru – nikdy nenahradí (a ani nemůže) literaturu faktu, jejímž primárním cílem je poskytnout objektivní obraz historických událostí.

Michael Alexa přispěl do publikace studií *Nedůvěřiví a domýšliví a Nezobrazený svět: Klíčová kritická vystoupení polské Generace 68*. Jak již název napovídá, autor se zabývá názorovými postoji a literárním přínosem polské literární skupiny Generace 68, která je také někdy známá jako Nová vlna či Mladá kultura. Alexa zmiňuje dvě klíčové sbírky

recenzí, esejí a kritik, kterými jsou *Nedůvěřiví a domýšliví* Stanisława Barańczaka a *Nezobrazený svět* autorů Juliana Kornhausera a Adama Zagajewského. Tyto sbírky jsou dnes literárními vědci vnímány nejen jako nejdůležitější díla Generace 68, ale zároveň panuje názorová shoda, že představují manifesty tohoto hnutí, které se formovalo v letech 1968–1970. Následně se autor věnuje konfliktu Generace 68 s jejími předchůdci, ale také marginalizaci a upozadování hnutí Generace 68 ze strany jeho nástupců.

Kapitola Pavla Pilcha se zaměřuje na první do češtiny přeložený komiks ze zemí bývalé Jugoslávie. Studie *Generační konflikt komiksu Otčina Niny Bunjevacové* v úvodu zdůrazňuje význam komiksu v jihoslovanském prostředí a vzápětí nás seznamuje s komiksem *Otčina*, jehož vypravěčem je autorčino alter-ego, skrze které odkrývá problém vlastních vrstevníků, kteří se narodili mezi zneprátené generace svých otců, dědů a pradědů. Jedná se o střet těch, kteří komunismus v Jugoslávii budovali, a těch, pro něž se nástrojem boje stal nacionalismus, který se v 90. letech ukázal jako zcela zhoubný. Pilch představuje generační konflikt, který je v díle zaznamenán a který u všech dotčených stran vyvolává kolektivní tenze a s tím spojené odlišné hodnotové, morální i politické postoje, jež se významně odráží ve vztazích základní kolektivní jednotky – rodiny.

Iveta Bůžková ve studii *Generační konflikt v románech Gabriely Babnik* přináší sondu do současné slovinské prózy. Autorka představuje čtyři romány Gabriely Babnik (*Koža iz bombaža*, *V visoki travi*, *Sušna doba a Intimno*), jejichž ústředním tématem představuje právě generační konflikt, který se v nich nejčastěji objevuje mezi rodiči a dětmi, a to v otázkách rasismu, xenofobie či předsudků k opačnému pohlaví. Výjimkou nejsou ani časté patologické rodinné vazby. Iveta Bůžková demonstruje tyto jevy ve slovinské či postjugoslavské společnosti právě v díle autorky, která je pokládána za významnou současnou spisovatelku oceněnou nejednou významnou národní literární cenou.

Předposlední kapitola shrnuje výsledky terénního výzkumu Lenky Šmídové, která se zabývala minulostí a přítomností tří generací moravských Chorvatů. V úvodu své studie Šmídová představuje historii této menšiny na našem území. Následně Šmídová popisuje zjištění dosažená terénním výzkumem, při kterém biografickou metodou a formou polostrukturovaného dotazníku vedla v průběhu let rozhovory se zástupci tří generací moravských Chorvatů. Studie poskytuje unikátní historický pohled na odlišné postoje jednotlivých generací, v nichž je již v různé míře zastoupen pocit etnické příslušnosti, znalost chorvatského jazyka a historie předků.

Závěrečný příspěvek *Otcové a děti z perspektivy migrace a integrace: předcházení konfliktů a možnosti dialogu* je společný dílem Anastasii Martinkové a Jekateriny Kudrjavceové. Text sumarizuje dosavadní výzkum obou autorek, který se zaměřuje na migraci ruskojazyčného obyvatelstva. Popisováno je sedm vyzorovaných

problematických situací, které mnohdy vedou ke konfliktu mezi generacemi migrantů, jež úzce souvisí s odlišným jazykem, kulturou a mírou ochoty integrovat se do společnosti.

Publikace zachycuje generační konflikty napříč slovanskými literaturami a kulturami a zároveň dokládá, že mezigenerační tenze jsou nosným a důležitým tématem, se kterým se společnost potýká již od nepaměti a které často nemá jasné řešení. Určitá názorová vyhraněnost a vyšší míra neochoty tolerance, kterou v současné době ve společnosti pozorujeme, navíc potvrzuje, že kniha *Generační konflikt ve slovanských literaturách a kulturách* je navýsost aktuální.

Karolína Šimáčková

Literatura:

POSPÍŠIL, I., ŠAUR, J. a kol. (2016): *Generační konflikt ve slovanských literaturách a kulturách*. Brno.

